

Akademie výtvarných umění v Praze
Studijní program Výtvarná umění
Ateliér Nová média II / škola Kateřiny Olivové

DIPLOMOVÁ PRÁCE

NEBOJ

(DON'T BE AFRAID)

Vypracoval/a: Eliška Havlíková
Vedoucí diplomové práce: MgA. Kateřina Olivová / Mgr. et MgA. Darina Alster
Oponent diplomové práce: MgA. Radim Langer

Akademický rok 2019/2020

Úvod do diplomové práce

Výchozím tématem mé diplomové práce se stává autobiografický syrový záznam mileneckého lesbického románu (Označení *románek* pro mě znamená že se jedná o krátké období vztahu). Skrze jednotlivé fragmenty příběhu, který chronologicky plyne od počátku vztahu do jeho konce, se mimo jiné odkrývá i téma forem konotace ve vzájemné komunikaci mladé generace. Text, ruku v ruce jdoucí s grafickým zpracováním, nabízí čtenáři různé roviny čtení. Obsahuje vzpomínky na konkrétní situace, a postupně tak odkrývá osobní život, který je zde bez obalu sdílen.

Rozepsané vzpomínky do jednotlivých kapitol jsou prokládány pro dnešek už typickými *chatovacími* okny.

Zkratkovitost, roztěkanost, nejistota, otázky identity, porozumění, osamělost, láska - komplikované mezilidské vztahy a otázky genderu jsou zde prezentovány ve formě doku-dramatu. Knihu můžeme chápat nejen jako klasickou romantickou *love story*, ale postupem času odhalujeme, že ne všechno se jeví tak, jak se nám zdá, a nabízí se tak prožít stejný příběh jinou optikou, skoro jako okem detektiva.

Proces / první nápady (Shrnuji zde počáteční přemýšlení a první nápady jak měla má diplomka vypadat a jaké myšlenky a nápady mě provázely až do finální podoby. Zjednodušeně, jak se má původní vize a záměry proměňovaly. Proto jde většinou o věty psané v minulém čísle - Jak co mělo a mohlo být, nebo co mě lákalo zpracovat.)

Práce s příběhem, textem a slovy mě provází celou dobu studia, ať už zpracovávaného do videa nebo jiného média. Autorské psaní a text samotný je pro mě výchozím bodem.

V počátcích přemýšlení a zvažování o tématu a formě diplomové práce byla má vize taková: chci se zabývat jazykem a možnostmi, jakým způsobem můžeme něco sdělit, jak vyprávět příběh - ať už skrze text, nebo vizuální (ale především materiální) složku. V práci měl být důraz na materiál - haptiku. Zkoumat možnosti a limity umělecké knihy, kdy by kniha neměla být pouhým rámem pro text, ale měla by svou různorodou materialitou provokovat naše smysly (a jejich hranice).

Chtěla jsem se vyvarovat virtualitě a naopak se navrátit k fetišizaci materiálu. Obsah, text, i příběh jsem chtěla vyprávět slovem, ale i vizuálními prvky (fotografie, grafika...), podobně jako ve filmu jednotlivé *framy* (inspiraci čerpám z vyprávění filmovým jazykem). Námětem pro text/příběh/jazyk měl

být záznam reality, syrový stav bytí, otázky identity a sexuality, současná mluva, fonetika jazyka. Zajímají mě limity jak v jazyce, tak v materialitě a vizualizaci. V ideálním případě by obsah knihy a kniha samotná měla mít také možnost vystoupit do prostoru a odehrát/přiblížit/rozvinout samu sebe například veřejnou akcí, událostí.

Vývoj práce/ soukromé je veřejné

Nelehká situace v osobním životě mě donutila udělat rozhodnutí - "osobní je veřejné", a částečně tak ustoupit od původního nápadu. Tímto způsobem jsem se rozhodla vypořádat se s traumatem, které pro mě v daný moment bylo palčivé a dráždivé.

Způsob sdílení jako touha po pochopení, touha po očistění a neustálé dopatřování se pravdy. Odhalení pravdy se stává osvobozujícím.

Uklízení, strukturování, pátrání, sdílení jako forma terapie.

Nastává pomyslné převrácení situace, kdy díky textu, který stavím skrze vzpomínky a konverzace, znovu ovládnou situaci. Mohu ji mít pod kontrolou. Jakoby se mi tak opět stavěla ztracená pevná půda pod nohama. Zmocňuji se příběhu.

Mám ho nyní ve vlastních rukou.

Klid. Úklid. Forma terapie. Upřímnost k sobě především. Papír snese všechno.

NEBOJ 1.0 / o textu, přístupu a formě

Rozhovory formou zpráv jsou vloženy formou Ctrl+C, Ctrl+V, ale vybrané se záměrem. Svým začleněním nám:

1. představují jakousi paralelní virtuální realitu k reálným prožitkům
2. vedou příběh (jsou mimo vlastní vzpomínky jakýmsi syrovým záznamem průběhu vztahu, od jeho počátku až k pomyslnému vrcholu a následně konci)
3. odhalují smýšlení, jednání a nuance mezi jednotlivými momentálními stavy postav, a v neposlední řadě i jejich charakterové vlastnosti, ať už jde o preciznost, roztěkanost, apod.
4. mapují dnešní spěch a k němu se vázající ideu potřeby neustálého kontaktu, která současné vztahy provází jako jejich neodmyslitelná součást; relevance informací, které jsou předané výměnou zpráv mají stejnou platnost jako to, co je řečeno, viděno, prožito naživo, ve společných chvílích

Můžeme to vnímat i jako "nový typ" čtení příběhu, práce s knihou a textem jako s něčím, co se "vyloupne" z virtuálna a dostane možnost působit na diváka/čtenáře jinak. *Kniha totiž nevypráví příběh pouze obsahem svého textu, ale pracuje v neposlední řadě s vizuálním vnímáním celého média - to, jak na diváka působí určité barvy, typografie, velikost písma, rozložení textu a třeba i pár prázdných stránek - vědomě k tomu přistupuji jako režisér, střihač, kameraman, který skrze všechny tyto atributy ukazuje "to svoje".*

Je pro mě důležitá intimita knihy a také to, že i když já, jako autor vedu čtenáře, diváka skrze obsah, vzhled a celý rozsah *knihy*, má čtenář přesto možnost volby - číst dál, zastavit se, listovat, přeskakovat a osvojit si knihu tak trochu po svém oproti filmu - ten spíše "jen" konzumujeme bez větší možné intervence a volby (samozřejmě mimo vypnout/odejít).

Je nutné dodat, že text, kniha, kterou předkládám, je první částí příběhu. Spousty slov a zdánlivě banálních informací, textu, zpráv, smajlíků nabudou nového/jiného významu ve druhé části knihy. Dalo by se říct, že první část končí otevřeným, možná i napínavým koncem, jakoby v "nejlepším" (podobně jako třeba epizoda nějakého seriálu, kdy máme možnost seznámit se s postavami a příběhem). V momentu konce nastává zlom, kdy druhá část má vyprávět a skládat stejný příběh, ale ze zcela jiné optiky, protože se dopátráme pravdy - zjišťujeme, že všechno, co bylo řečeno, prožito, napsáno, je zpochybnitelné a já jako autor, podobně jako detektiv, pátrám dále po pravdě a odhaluji, co se ve skutečnosti stalo, jaký je motiv, kde je pravda. Do příběhu se následně dostanou i další "známé/neznámé" (například bývalé partnerky), které žily doteď také ve lži a skrze mé pátrání probíhá vzájemné doplňování příběhů a kolektivní "očista" všech zúčastněných. Nejedná se o ublížené a raněné postavy, které po Ní truchlí, ale o ublížené a raněné právě kvůli tomu, že celou dobu žily ve skutečnosti jiný příběh, než si myslely. Vystávají témata psychických onemocnění, fyzického a psychického násilí, manipulace, a otázky: Kdo je ve skutečnosti oběť? Komu bylo ubližováno? Kdo si nese vinu?

Myslím si, že text nabízí novou formu autenticity, která nemá jasně danou formu a strukturu - podobně jako Facebooková zeď a příspěvky.

Prostředí barbershopu, do kterého je performativní čtení zasazeno, je díky své genderové neutralitě, ačkoliv je běžně považován za ryze mužské prostředí, jakýmsi nenápadným a zároveň ojedinělým epicentrem pro úzkou lesbickou komunitu, která totiž jinak v Praze oproti mužské gay komunitě nemá žádnou vlastní základnu. Stejně jako každé jiné kadeřnictví je i právě toto mí-

stem, kde se lidé často bez větších zábran dělí o své životní příběhy, úspěchy i zklamání, ale narozdíl od většiny jiných kadeřnictví funguje do jisté míry i jako místo pro navazování užších, často romantických kontaktů. A právě to hraje významnou roli v celém příběhu, kde tato skutečnost a vzájemná, často nevědomá propojenost aktérů, nabere ještě výraznější významovost v druhém díle knihy.

Performativní autorské čtení v rámci diplomantské výstavy je zasazeno do prostředí barbershopu nejen z důvodu, že právě na tomto místě se rozehrává zdánlivě hlavní dějová linie příběhu, ale je také spojovacím bodem i většiny ostatních dějových linií, které vyjdou na povrch v druhém díle knihy, stává se často jejich jediným průnikem, a vlastně tím celý příběh zaštiťuje a dává mu celistvost. Prostředí barbershopu je tak pro celý příběh důležitý nejen svou atmosférou, ale stává se i nosným trámem, na němž mají jednotlivé dějové linie svůj společný základ. Čtení samotného příběhu na jeho půdě využívá jeho přirozené prostředí nabízející sdílet osobní životní příběhy bez obav, fyzicky jej uzavírá, a pro mě, jako autorku, se do jisté míry stává i pomyslným uzavřením celého traumatu, se kterým jsem se prostřednictvím tohoto příběhu vypořádávala /které bylo iniciačním triggerem pro sepsání knihy v první řadě.

Volba formátu zpracování jako magazínu má odkazovat na časopisy, které stereotypně očekáváme a potkáváme při návštěvě kadeřnických salónů. Magazín zde má možnost splynout s prostředím. Nestává se artefaktem, ale nenápadnou intervencí, a tak zde může médium magazínu tiše promlouvat a působit.

Prostředím barbershopu příběh samotný začíná a pomyslně ho i tímto “aktem” rozehrává dále jinak. Mimo jiné se vracíme jakoby na začátek příběhu a čtením samotným příběh překonáváme a uzavíráme.

Název “Neboj” odkazuje na tunel propojující Žižkov s Karlínem, nad nímž je z karlínské strany nasprejovaný nápis “NEBOJ” brněnským street artistou, který si říká TIMO.

“Neboj” také odkazuje na pomyslné „pohlazení po tváři s falešným úsměvem”, určité varování, které nám nepřímo podbízí, že vlastně je čeho se bát, nebo je na místě minimálně zpozornět (hraní se slovem neBOJ).

S cynismem zvažuji druhou část knihy pojmenovat “Ojeb” (zpřeházená písmena stejného slova).

Konverzace CTRL+C CTRL+V

Prvotní vize byla psát den po dni, tak, jak vztah plynul. Do detailu rozepsat každíčkou maličkost, která mi uvízla v paměti.

Psaní příběhu mělo ale různé fáze. Vodítkem se mi staly vyexportované konverzace ve formátu, který vidíme v magazínu - bez korekce chyb a překlepů, bez zásahu do jejich obsahu, včetně data a časového údaje, který je orientační po celou dobu jak pro mě, tak pro čtenáře. Jsem si vědoma toho, že se tak zároveň může stát jakousi obtíží při čtení. Kdybych upustila od záměru ponechat konverzace syrové, i s datem a časem, měla bych pocit, že se ocitám opět v nějakém bezbřehém bezčasu, nehledě na to, že právě to, jak jsou zprávy napsány, s jakou pečlivostí v konkrétních případech i časech, hraje nemalou roli v příběhu jako takovém, a podávají nám nepřímou výpověď momentálního stavu postav. Tímto gestem tak neupravený text jakoby objímám, přijímám a stává se pro mě nosným, pevným a neměnným, jako policejní faktický záznam.

Autorský text

Text, který promlouvá mimo vložené konverzace, může působit jako deník, osobní intimní výpověď. Stejně jako jsou konverzace syrové a nepřibarvené, k textu se snažím přistupovat podobně citlivě. Prožívám příběh znovu a snažím se rozpomenout se na všechny pocity, emoce i události.

Jak jsem již zmiňovala, prvotní vizí byla psát den po dni s pečlivostí a urputností. S plynutím času a neustálého průběžného odhalování pravdy paralelně se psaním příběhu pro mě nastaly přirozené zvraty. Od urputnosti, přes nechuť psát a zoufalství plynoucí z toho, že není možné zpracovat takový objem, po přijetí toho, že nestojí za to zpracovávat den po dni, po přirozeném zjištění a přijetí toho, že ne všechno se v paměti udrželo, ne všechno za to stojí, ne všechno je podstatné. Něco ztrácí naprostou podstatu jak pro mě, tak pro čtenáře. Smířila jsem se a přijala tento fakt a šla naproti tomu být střídavějším dramaturgem a selektovat podstatné, osekávat dny a vydestilovat z celku nosné detaily a strukturu příběhu. Dalo by se říci, že s plynutím času přistupuji ke každé další kapitole s trochu jinou taktikou.

V průběhu práce jsem konzultovala své kroky s vedoucími Ateliéru Nových médií - Darinou Alster a Kateřinou Olivovou, Ondřejem Buddeusem, Tomášem Pospiszylem, grafikem a designérem Zdeňkem Růžičkou, a dále s osobami v mém blízkém okolí.

S *knihou* plánuji pracovat dále i po uzavření diplomové práce. Výstup “magazín” se tak pro mě stává něčím jako verze 1.0, která díky své formě a vizuálu nejvíce přiblíží a odhalí můj přístup a přemýšlení o díle jako o “celku” a posléze se s tímto materiálem v ruce vydám za vybranými odborníky. I když se text stává něčím hmotným, neznámá to pro mě v tomto případě, že práce končí. Naopak to беру jako již zmiňovanou verzi 1.0, která bude mít možnost dostat opravdový feedback, na který budu moci dále reagovat.

Vlivy/ souvislosti

Filmoví režiséři

Filmový jazyk, práce s filmovou řečí a narativem, například jednotlivé kapitoly a názvy, použitá typografie: **Lars von Trier** (Breaking the Waves, Nymphomaniac (hudba v kombinaci s typografií u každé kapitoly, samotné rozdělování na kapitoly, každá kapitola v jiném stylu jde ruku v ruce s obsahem), Nymphomaniac (typografie kapitol, styl kapitol), **Gaspar Noe** (typografie, vedení příběhu , střih)

Michael Haneke

Ulrich Seidl styl, středová kompozice, čistota, cynismus, syrová realita

Spisovatelé/Spisovatelky/Knihy

Karl Ove Knausgård - syrová autobiografická výpověď, obsedantní detailnost, popisy banálních nedramatických událostí

Sally Rooney - mezilidské vztahy, otázky komunikace, sexuality, zmatenost

Niviaq Korneliussen: HOMO SAPIENNE

Chris Kraus

James Joyce: Odysseus - inspirace k přístupu k textu, jazyku například: kapitola se odehrává pouze skrze citoslovce, vyjadřování pocitů je jakýmsi proudem vědomí, vlastní slovní hříčky

Ludwig Wittgenstein

Jan Němec: Možnosti milostného románu : detailní záznam milostného vztahu, záznam skutečnosti v románovém fiktivním světě, možnosti autobiografie a autofikce, záznam emocionálních prožitků autora

Petra Soukupová

Petra Hůlová

Judith Butler, Laura Mulvey, Simone de Beauvoir

Oliviero Toscani: Reklama je navoněná zdechlina

Jerold Jay Kreisman , Hal Straus: Nenávidím tě, neopouštěj mě!

